

„Věstník české menšiny” – jediné českojazyčné noviny v Sudetech

Keywords: *Věstník české menšiny*, Sudetenland, Vilém Stanovský, Czech Minority
Klíčová slova: „Věstník české menšiny”, Sudety, Vilém Stanovský, česká menšina

Abstract

Věstník české menšiny (*The Journal of the Czech Minority*) was the only one Czech-language newspaper in Sudetenland after secession of borderlands. It was issued between 1938 and 1940 in Nový Jičín and represents a unique source for understanding the position of the Czech minority that remained in Sudetenland and pragmatic strategies of local journalists, artists and elites. This paper initially presents the so far neglected *Věstník*, focusing on the poetry published.

„Věstník české menšiny” byl jedinými českojazyčnými novinami v Sudetech po odtržení pohraničí. Byl vydáván v letech 1938 až 1940 v Novém Jičíně. Reprezentuje unikátní pramen poznání postavení české menšiny, která zůstala v Sudetech, a pragmatické strategie místních novinářů, umělců i elit. Tento příspěvek iniciačně představuje doposud odmítaný „Věstník” se zaměřením na publikovanou poezii.

Mnichovská dohoda zapříčinila významnou migraci obyvatelstva a s ní související sociální změny jak v druhé československé republice, tak v tzv. Sudetech (blíže srov. Otáhalová, Červinková 1966, s. 466; Průcha 1970, s. 3–7; Bartoš 1978; Zimmermann 2001; Brandes 2012; Luther 2013). 17. května 1939 proběhlo sčítání lidu v nově připojené župě. K české národnosti se přihlásilo 291 198 osob. Největší počet zůstal v opavském kraji – 160 988 (19,8 % obyvatelstva kraje; Bílovec 75 %, Opava-venkov 60 % a Zábřeh na Moravě 60 %; MZA, f. RPB B251, k. 1, sign. 22, s. 278; srov. také Velčovský 2016). České menšině i přes její významné zastoupení v rámci župy nebyla zcela záměrně přiznána žádná speciální práva. Říšské ministerstvo vnitra

vydalo 2. prosince 1938 zákaz používání češtiny jako druhého jazyka – česká menšina musela oficiálně a „samozřejmě“ komunikovat výhradně v němčině (MZA, f. RPB B251, k. 1, sign. 22, s. 287, srov. také Benda 2013, s. 98). V češtině fungoval pouze nižší stupeň základních škol. Čeština byla vykázána pouze do soukromých oblastí a nižších komunikačních funkcí. České politické strany v Sudetech byly rozpuštěny a spolkový život paralyzován.

Novojičínsko bylo známo především jako hospodářské středisko se soustředěným textilním, soukenickým a kloboučnickým průmyslem. V politickém okrese Nový Jičín žilo v roce 1930 46 760 Čechů a 37 708 Němců. V soudním okrese oproti tomu dvojnásobně převážoval počet Němců – 9 220 oproti 4 236 Čechům (Bartoš – Schulz – Trapl 1995, s. 178). Zatímco ve 20. letech probíhalo soužití Čechů a Němců víceméně tolerantně, od počátku 30. let v souvislosti s dopady hospodářské krize se společnost začala radikalizovat. To, že byl Nový Jičín a téměř celý novojičínský soudní okres začleněn do tzv. pátého pásma, které bylo dodatečně podstoupeno říši, se obyvatelé dozvěděli až večer 5. října 1938 prostřednictvím rozhlasu. Následující dny probíhala evakuace státních institucí, vojska, veřejných zaměstnanců, dělníků ze státní tabákové továrny ad. Dokončena byla 10. října. V novojičínském soudním okrese zůstala pouze čtvrtina Čechů, tj. zhruba tisíc obyvatel. Tyto politické a sociální změny jsou klíčové pro vznik „Věstníku”, pro společenskou roli jeho vydavatele i pro nově definovanou cílovou skupinu jeho čtenářů.

První číslo „Věstníku” vyšlo v Novém Jičíně 25. října 1938, dva týdny po vojenském obsazení, a poslední číslo (86.) 12. července 1940.¹ V roce 1938 vyšlo 1.–10. číslo, v roce následujícím 11.–58. a v posledním čísle 59.–86. Jeho náklad v době největšího rozkvětu dosahoval až 1 500 kusů. Jeden výtisk týdeníku stál jednu korunu, po změně měny deset feniků. Vzhledem k tomu, že měl „Věstník” rozsah

---

¹ „Věstník” byl starší historiografií označen za periodikum defetistické a pronacistické (např. *Acta Silesiaca*, 61) a v novějších dílech mu pozornost věnována není vůbec. Dokonce ani *Historický místopis* (Bartoš, Schulz, Trapl 1995) ho nezmiňuje.

6 stran standardního novinového formátu, ale hlavně že obsahoval většinou nepůvodní či přejaté zprávy, to byla cena dosti vysoká.²

První čísla „Věstníku“ fungovala především jako úřední list. Čtenářům zprostředkovala všechny klíčové říšské právní normy, které se dotýkaly každodenního života. Neposkytovaly žádný rozsáhlý komentář či právní výklad, nicméně přinášely texty regulací v češtině, což bylo pro příslušníky české menšiny v Sudetech přímo nevyhnutelně nutné.

Od druhého ročníku (11. čísla) „Věstník“ budí dojem plnohodnotného regionálního či krajanského tisku. Struktura „Věstníku“ v jeho nejaktivnějším období byla následující: noviny začínaly úvodníkem interpretujícím aktuální události, následovaly přejaté stručné domácí (myšleno říšské) zprávy v rubrice *Politická kostka*. Noviny dále obsahovaly synopse *Z domácího a cizího tisku* a popularizační rubriky zaměřené na německé realie – např. rasovou politiku, strukturu státní správy a její kompetence apod. Samozřejmostí bylo přejímání projevů představitelů říše, župy i druhé republiky a následně protektorátu. Noviny se postupně rozšířily o kulturní informace různého druhu (jednoduché recenze, medailonky významných regionálních osobností, národopisné skici či vzpomínky na dějiny Sudet) nebo praktické informace *Pro ženy* či *Pro zemědělce*. Zhruba od jara 1939 se začínají objevovat také básně regionálních básníků či drobné povídky.³

Majitelem listu, vydavatelem i zodpovědným redaktorem v jedné osobě byl Vilém Stanovský. Narodil se roku 1880 ve Slatině (soudní okres Bílovec) v české mlynářské rodině. Vzhledem k národnostnímu složení Novojičínka byl bilingvní – navštěvoval německou střední zemědělskou školu v Žilině u Nového Jičína a oženil se s Němkou. Roku 1913 se stal předsedou společenství novojičínských mlynářů

² *České slovo* stálo 70 haléřů, *Prager Tagblatt* 1 korunu a 20 haléřů, *Přítomnost* 2 koruny.

³ Kontrasty příspěvků demonstrují např. ve 26. čísle za sebou jdoucí a rozsahem stejné články *Svatá řeč mateřská* a *Jak si vybrat manžela* (*Věstník české menšiny*, 1939, roč. 2, č. 26).

(„Mlynář“ 1913, roč. 34, č. 24), začal psát odborná hospodářská pojednání a přispíval např. do časopisů „Mlynář“ a „Mühlen-Zeitung“. V roce 1938 vstoupil do vysoké politiky bez větších zkušeností ať už z komunální či celostátní úrovně. Novojičínský starosta Ernst Schollich ho měl označit za *nejnebezpečnějšího Čecha Nového Jičína*, a to kvůli jeho všeobecné známosti a nadstandardním kontaktům jak mezi Čechy, tak Němci.⁴ V pomnichovském zmatku byl 9. října 1938 na neformální schůzi Čechů, kteří zůstali v Novém Jičíně, zvolen za mluvčího tamní české menšiny.⁵

Cílem Stanovského se stalo založení Obce českého lidu v Sudetech jako apolitického spolku a vydávání samostatného českojazyčného periodika. Ve svém domě (Havlíčková ulice č. 4 v centru Nového Jičína) zřídil sídlo přípravného výboru spolku, kanceláře „Věstníku“ i informační kanceláře, která poskytovala Čechům především právní poradenství a německé překlady a tlumočení.⁶ Jak sám uvedl, chtěl hájit práva české menšiny a jeho motivací pro další angažovanost bylo zděšení a zklamání z bezradnosti většiny Čechů, jejich pasivita až rezignovanost.⁷ Češi v Sudetech měli ve Stanovského pojetí sloužit jako most mezi Čechy v protektorátu a říšskými Němci a měli aktivisticky prokázat, že soužití obou je možné, vítané a pro obě strany obohacující.⁸ Stanovský se snažil definovat postavení Čechů v říši jako výsledek historických událostí, které nejdou změnit, a proto je nutné je ak-

⁴ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol sepsaný Stanovským z 10. 9. 1945, s. 1.

⁵ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 3.

⁶ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 4, VČM 1938, roč. 1, č. 1.

⁷ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, dopis Stanovského Staškovi z 20. 9. 1939, VČM 1939, roč. 2, č. 26.

⁸ V návrhu stanov Obce se uvádí: „účelem spolku jest pečovatí o dobré vzájemné soužití členstva, seznámiti členstvo se zákony a vedením NSDAP Německé říše, aby všechny povinnosti řádného občana loyálně a poctivě plnilo a dosáhlo dobrého a přátelského poměru k lidu německému, a tím se získala oboustranná důvěra“ (ZAO,

ceptovat. Přesto se podle něj Češi musí vzájemně podporovat ve snaze zachovat si kulturní svébytnost v rámci nového státu.

Stanovský využil zmatků, novosti správních postupů a nejednotné rozhodovací praxe po odtržení Sudet a během dvou týdnů získal povolení k vydávání „Věstníku“ z opavského landratu. Lze se domnívat, že pokud by tak neučinil ihned po vzniku říšské župy, ale až po jejím plném etablování, nebyly by jeho snahy úspěšné. Návrh na zřízení Obce však skončil neúspěchem. 1. června 1939 ho vedení župy zamítlo a v interních materiálech se ostře ohradilo proti Stanovského utopistickým myšlenkám.⁹ Z pohledu říše bylo nepřijatelné, aby Češi hájili své národní zájmy a aby v Sudetech vznikala byť jen potenciální centra odporu. Přesto Stanovský neúnavně informoval o svých krocích, scházel se s politiky, u nichž loboval, až ho 11. srpna 1939 zatkl gestapo. Propuštěn byl pouze díky svým kontaktům. Ve vydavatelské činnosti ale pokračoval i nadále.

V příspěvcích se snažil budovat specifickou podobu vlastenectví, která by byla kompatibilní s novými politickými poměry. Podobně jako protektorátní periodika kladl důraz na lepší budoucnost, na svornost, na rodinu a na společnou práci:

Nyní všichni do jednoho šiku, do práce na budování budoucnosti naší i našich dětí (VČM 1938, č. 6).

Jednotou myslí a srdcí k jednotě národa (VČM 1939, č. 15).

Stanovský dal prostor sloupkům podporujícím tezi oddělení národnosti a státní příslušnosti, tedy že říšské občanství automaticky nedevaluje české přesvědčení a že také v říši může žít české vlastenectví: postoj *deutschfreundlich* ho neničí, naopak posiluje a obohacuje ho o nové impulzy (VČM 1939, č. 49). Stanovský odmítl Pa-

---

f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, návrh stanov spolku Obec českého lidu v Sudetsku, s. 1, VČM 1940, č. 70).

⁹ NA, f. ÚŘP-ST 1799, k. 115, sign. 109-6/80, s. 9, ZAO, f. ÚVPO 68, k. 1786, sign. I-9, fol. 3, „Národní listy“ 1939, č. 36.

lackého filozofii českých dějin spočívající ve stýkání a potýkání češtví s němečtvím:

Právě nám, pohraničním Čechům, vyrostl dějinný úkol zabít staré názory a představy, že by se Čechové museli vždy s Němci nenávidět, že by se museli potírat a proti sobě bojovat k vlastní a k škodě svých národů. Nám povstal úkol potírat názor, že by hrdý nacionalismus byl nenávistí a že by nemohl býti poctivou dohodou poctivých lidí (VČM 1938, č. 10).

Tuto do značné míry retardační argumentaci Stanovský alespoň pro forma zachovával, a právě proto otiskoval také dopisy čtenářů stěžující si na zákazy zpívat české písně, uzavírání českých škol, odstraňování nápisů v češtině apod., které implicitně kritizovaly říšskou menšinovou politiku (VČM 1939, č. 20).

Většinu článků psal zprvu sám Stanovský. V průběhu roku 1939 se mu podařilo motivovat pro zasílání příspěvků také představitele regionální kultury, školství či samosprávy. Do „Věstníku“ začal pravidelně přispívat Miloslav Válka. Stanovskému se tento novojičínský rodák a angažovaný člen Národního souručenství sám nabídl ke spolupráci. Měl na starost politické zpravodajství, většinou přebíral či mírně upravoval oficiální (a silně schematická) sdělení české a německé tiskové kanceláře. Články, lépe řečeno jejich synopse v duchu národněsocialistické propagandy dodával přímo z Prahy, kde žil.¹⁰

Stanovský si z autorů nejvíce vážil sedláka Jana Vichy:

Co si zvláště ceníme, že rolník Jan Vicha zasedá večer po celodenní dřině a lopotě, aby do dlaně plně mozolů uchopil pero a psal (VČM 1939, č. 39).¹¹

Jako rolník začal publikovat články a básně, které využívaly ruralistické postupy. Stanovský ho vyzdvihoval, neboť sedlák „cítí se svoboděn tam v širém poli, kde jsme si všichni rovni a kde si s úsměvem –

---

¹⁰ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 5.

¹¹ Bydlel a hospodařil v obci Jančí na Opavsku (*Kronika Větrkovic z let 1298–1945*, s. 223).

bez nenávisti, klidně a upřímně, Němec či Čech, hledíme do tváře. Neboť ta půda měří všem spravedlivě” (VČM 1939, č. 33).¹²

Pro umělecké texty publikované ve „Věstníku” je typický regionální aspekt, který je demonstrován jednak tematicky (verbalizováno je konkrétní místo Sudet nebo typizovaná životní či dějinná situace, kterou mají potenciální čtenáři společnou), jednak jazykově – některé z publikovaných příspěvků jsou záměrně psány lašským interdialektem. Autory příspěvků byli vedle regionálních osobností jako Vojtěch Martínek, Fran Směja nebo Ludmila Hořká většinou místní čtenáři. Je zároveň pravděpodobné, že mnohá jména autorů příspěvků jsou pouze pseudonymy.¹³

Stanovský vybíral amatérské, formálně jednoduché či přímo inzitní básně. Básníci angažovaně tematizovali Mnichov, národ, bolest, nejistotu, touhu po přežití a potřebu jednoty:

[...] A nemáš-li mě v sobě, občane,
v této chvíli želané,
bys vše dal pro ochranu svých
cizotou drcených,
a nebiju-li pro to do tvých žil,
jsi mrtev dřívě,
než ses narodil

(VČM 1939, č. 14)

Anebo v jiné básni:

O Pane můj!
Jsou dusné ty dny a dusné jsou noci,
jež dolehly na nás!

¹² Vybrané Víchovy články chtěly převzít *Lidové noviny* a *Venkov*, ale neprošly cenzurou – byly označeny za příliš buřičské (ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 9).

¹³ Podařilo se to prokázat u dvou autorů, sémantika jiných pak tomu může nasvědčovat. Větrkovský (vlastním jménem Karel Šolaster) a Jasmín (vlastním jménem Čeněk Sommer), rodáci z Větrkovic na Opavsku (pseudonymy byly dekodovány v *Kronice Větrkovic z let 1298–1945*, s. 217).

A hořký je lék,
ježž musíme pít!
Však bolestí zjasněný zrak
teď alespoň vidí,
jak mnoho jsme bloudili v zahradách cizích
ideologií vedení klamnou [...]

(VČM 1939, č. 18)

Typická je v těchto angažovaných básních reflexe politických událostí a s nimi spojený fatalismus.

Jiným příkladem angažované tvorby jsou dílka autora Janeckého. Výjimečným počinem v kontextu „Věstníku”, který zajímavě podtrhává tezi o sudetských Češích jako o mostu mezi protektorátem a říší, je jeho báseň *Německý sedláče z hor*. Tematizuje česko-německé soužití, společnou půdu i společný lidský úděl. Příčina odcizení je v interpretaci Janovského na straně Němců – jejich *panský sen*. Z tohoto pohledu bylo otištění této básně silně odvážným krokem.

Skřivan nám zpívá stejný tón,
mozoly tvrdnou nám dlaně.
Spolu se těšíme úrodou...
a věkem nám zešedly skráně.

A svět tak krásný je jako sen,
i ten pluh prací se leskne:
přece však často v oku tvém
nedůvěra se bleskne.

Temný mrak oblohu zahustil
kdo ten stín mezi nás kladl?
Srdcem že druh druhu opustil
a věnec poznání zvald!

A třeba tys vždy měl panský sen -
a já jen spřežení volů -
jednou nás vyrovná smrti sten
a tiše tu budem spát spolu.

(VČM 1939, č. 30)

Regionální aspekt je přítomen v tematicce mnoha básní. Autoři popisovali rodný kraj – většinou okolí Nového Jičína a Opavy (obzvláště hojně jsou zastoupeny básně o Hrabyni), každodenní práci, hospodaření na poli a sepětí s půdou. Navazují tak na tradici českých ruralistů, kteří byli na přelomu 30. a 40. let ve velké oblibě. Mnohá dílka jsou co do kvality podprůměrná, ba inzitní, nicméně měla významné formativní funkce. Uvedme např. Větrkovského

České lesy, naše lesy,
vám je milý každý host.
Zahrejte svobody píseň,
vypud'te ze srdce tíseň,
ať je v každém srdci drozd!
(VČM 1939, č. 52)

nebo

Viděl jsem tě hvězdo
do vesmíru padnout,
viděl jsem tě, vlasti
moje drahá, chladnout.
(VČM 1939, č. 53)

„Věstník” nepřinášel pouze angažovanou poezii nebo reflektivní lyriku. Stanovský volil také básně zábavné, epické, psané v lašském interdialektu, jejichž cílem bylo především pobavení čtenářů. Jako příklad můžeme uvést rubriku *Povědačky ze slezské dědiny* nebo úvod humorné Smějovy básně *Něštětští*:

Kdo chce chovat' v placu kury,
něsmi něchat' v plotě d'ury,
bo to potem kura šeda
misto doma u sušeda.
Slychať často: „Hromske kury!
Furt jim snašam zni z hury,
ale vajca žadna něda.
Zitra se ta pakaš předa!“
(VČM 1940, č. 71)

V červenci 1940 byl Stanovský donucen vydávání „Věstníku” zastavit,¹⁴ o tři měsíce později skončila také informační kancelář.¹⁵ Říšské úřady nehdly českou menšinu jakkoliv podporovat či její podporu jen pasivně tolerovat. Kvůli Henleinově přístrojící se politice a kvůli finančním problémům je zánik periodika po roce a půl pocho-pitelný. Teze o roli české menšiny v Sudetech nebyly kompatibilní s říšskou politikou a jejich retardační záměr byl více než zřejmý především z publikovaných básní. Stanovský musel dotovat vydávání „Věstníku”, činnost Obce a informační kanceláře více než 300 000 korunami.

Stanovský opakovaně apeloval na stránkách novin na čtenáře, aby doporučili „Věstník” svým známým, aby se zvýšil jeho prodej, a tím také udržitelnost. Jeho heslem bylo:

Věstník české menšiny patří do každé české rodiny (VČM 1938, č. 1), popř. je povinností každého Čecha pomáhat [*Věstník*] rozšiřovati (VČM 1940, č. 69).

Začít vydávat periodikum necelý měsíc po Mnichovu, v době existenční nejistoty velké části obyvatelstva a s vírou v to, že lidé ocení předávané informace i úsilí, která za celou mašinérií povolení i provozu stála, bylo naivní. Zájem Čechů o toto periodikum nebyl zdaleka samozřejmý. Češi Stanovského ještě během války začali označovat za Němce, kolaboranta a zrádce češství, za aktivistu a konformistu, který akceptoval novou politickou skutečnost, přestože neváhal mnoha Čechům poskytnout pomoc.¹⁶ Pro říši se stal zase nebezpečným zastán-

¹⁴ Formálně toho bylo dosaženo tím, že říšské úřady donutily Stanovského tisknout „Věstník” výhradně v tiskárně v Opavě, což bylo logisticky i finančně extrémně náročné (ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, životopis Války, s. 4, dopis Stanovského Staškovi z 20. 9. 1939).

¹⁵ Za dva roky své existence poskytla pomoc řádově stovkám Čechů: ať už se jednalo o jazykové překlady, právní poradenství či o přímé intervence u říšských úřadů (ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol sepsaný Stanovským 10. 9. 1945, s. 3–4, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 12, Jurok 2011, s. 271, *Kronika Větrkovic z let 1298–1945*, s. 223).

¹⁶ ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ 9/47, protokol o hlavním přelíčení před mimořádným lidovým soudem z 9. a 10. 4. 1947, s. 6.

cem retardačních strategií, neboť autonomní národnostní politika v rámci Sudet byla zcela neakceptovatelná.¹⁷

Je nutno přiznat, že ve výběru článků z německého i českého tisku byl Stanovský plně konformní. Zůstává však otázkou, zda to tak bylo z jeho nacistického přesvědčení či kvůli zdánlivému, zastřenému aktivismu, který mu mohl zajistit plnohodnotný rozvoj jeho dalších vydavatelských aktivit. Jiné články v sobě totiž skrývaly pročeské, někdy až odbojové ideje a samotná existence „Věstníku” svědčí o jeho retardačním významu vůči říšské politice.

Vilém Stanovský byl v listopadu 1946 obviněn podle § 3 odst. 1 dekretu prezidenta republiky č. 16 ze dne 19. června 1945 (tzv. Velkého retribučního dekretu). Za to, že měli prostřednictvím článků publikovaných ve „Věstníku” propagovat a podporovat nacistické hnutí a že schvalovali a obhajovali nepřátelskou vládu, jim hrozilo vězení od 5 do 25 let, v případě prokázání úmyslu mravního, národního nebo státního rozvratu dokonce doživotí či trest smrti. Mimořádný lidový soud dospěl k závěru:

[Ve „Věstníku” byl] za jeden řádek aktivistický postaven odstavec s takovou náplní, za níž by novinář v bývalém protektorátě byl postaven před popravčí četou SSmannů. [...] To bylo v době, kdy nespočetné množství novinářů i novinářiček v protektorátě nevědělo, jak se Němcům zalíbit. To, co psali Válka a Stanovský, to nebylo jen psaní mezi řádky, to byly veřejné projevy protiněmecké tendence. [...] kolaborantská práce obou neplynula z přesvědčení, [...] ale vyplývala z nutnosti o zachování větších hodnot („Nové Kravařsko” 1947, č. 15).

Mimořádný lidový soud sice Stanovského uznal vinným, nicméně v souladu s § 16 velkého retribučního dekretu upustil od jeho potrestání (ZAO, f. MLS 1349, sign. NJ9/47; Jurok 2011, s. 271). Přínos „Věstníku” i Stanovského převážil nad jeho možnými pronacistickými kroky, které byly pouze dílčího, retardačního charakteru.¹⁸

¹⁷ NA, f. ÚŘP-ST 1799, k. 115, sign. 109-6/80, s. 9. Nutno poznamenat, že *Vídeňské noviny* byly zrušeny až v prosinci 1941 a vídeňské české nakladatelství Machát bylo uzavřeno až v dubnu 1942. Nejednalo se však o činnost na území Sudet, navíc na rozdíl od „Věstníku” s poměrně omezeným dosahem a dopadem.

¹⁸ § 16 odst. 2 dekretu č. 16/1945 Sb. zní: „Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, v případech pak zvláštního zřetele

Za 86 čísel stojí obrovské úsilí, nemalé finanční prostředky i nebezpečí. Stanovský neváhal pomoci české menšině v Sudetech v rámci možností, které říše poskytovala, tedy nikoliv zjevně odbojově či bojovně, ale zdánlivě konformně a ve své podstatě retardačně. Jediné českojazyčné periodikum vydávané v Sudetech přinášelo Čechům informace o nových poměrech, o právních regulacích, ale také o každodenním životě a nabízelo rovněž pobavení. Říšská správa neuznávala ani netolerovala žádnou aktivní menšinovou politiku. Jejím cílem byla úplná (především hospodářská) integrace připojených území do říše. Snahy krajského mlynáře o české periodikum a o spolek pro všechny Čechy v Sudetech nemohly mít na oficiálních místech pochopení. Jako klíčová se z pohledu represivních orgánů jevila jednak vlastní existence tohoto periodika (nebezpečné posilování symbolického vnímání češtiny jako hodnoty), jeho hrozba pro udržení národnostní situace v říši i mnohdy dvojsmyslná interpretace publikovaných textů. Zájem o periodikum ze strany Čechů nebyl rozhodně velký, ale ocenění hodným je fakt, že se Stanovskému podařilo mobilizovat lokální amatérské novináře i umělce. Dokázal zároveň téměř dva roky v době budování župní správy „proplouvat“ mezi jednotlivými úřady i úředníky. Osud Stanovského problematizuje retribuční konstrukt viny a trestu obyvatel v Sudetech. Odsouzení, ale přitom neuložení trestu mimořádným lidovým soudem dokazuje, že není možné na Stanovského nahlížet jako na nacistu a na „Věstník” jako kolaborantské periodikum.

hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, převyšuje-li škoda pachatelem zaviněná neúměrně obecný prospěch jím sledovaný”.

Zkrátky pramenů

KV	<i>Kronika Větrkovic z let 1298–1945</i> . Online: http://www.vetrkovice.cz/informace-o-obci/historie [přístup: 25. 10. 2016].
MLS	Mimořádný lidový soud Nový Jičín, 1349.
MZA	Moravský zemský archiv v Brně.
NA	Národní archiv Praha.
NK	„Nové Kravaňsko“.
RPB1	Říšský protektor v Čechách a na Moravě, služebna pro zemi Moravu, Brno, B25.
ÚŘP-ST	Státní tajemník Úřadu říšského protektora, 1799.
ÚVPO	Úřad vládního prezidenta Opava, 68.
VČM	„Věstník české menšiny“.
ZAO	Zemský archiv v Opavě.

Literatura

- Bartoš J., 1978, *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938–1945*, Praha: SPN.
- Bartoš J., Schulz J., Trapl M., 1995, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Sv. 14. Okresy Opava, Bílovec, Nový Jičín*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
- Benda J., 2013, *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*, Praha: Karolinum.
- Boháč A., 1930, *Národnost a sčítání lidu*, Praha: A. Boháč.
- Brandes D., 2012, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*, Praha: Argo.
- Brandes D., 2015, *Germanizovat a vysídlit. Nacistická národnostní politika v českých zemích*, Praha: Prostor.
- Jurok J., 2011, *Nový Jičín*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Luther D., 2013, *Odchod Čechů ze Slovenska (1938–1944). Mýtus nevyhnaní*, In: Soukupová B. – Godula-Weclawowicz E., *Mýtus – »realita« – identita. Národní metropole v čase vyvlastnění, kolaborace a odporu. Urbánní studie 5*, Praha: FHS UK.
- Otáhalová L., Červinková M., 1966, *Dokumenty z historie československé politiky 1939–1945 II.*, Praha: Academia.
- Průcha V., 1970, *Změny v sociální struktuře československé společnosti v letech 1938–1945*, Praha: VŠE.
- Velčovský V., 2016, *Čeština pod hákovým křížem*, Praha: ÚSTR, Karolinum.
- Zimmermann V., 2001, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938–1945)*, Praha: Prostor, Argo.